

Bliv grøn kirke – Vejledning, uddybning og inspiration

Gør som andre danske kirker og menigheder: gør kirken grønnere!

Tre gode grunde til at blive grøn kirke:

- Respekt for Guds skaberværk
- Global retfærdighed
- Penge at spare

Større omtanke i forbruget af ressourcer og mindre belastning af omgivelserne kan givetvis betyde, at I sparer penge, som kan bruges til kirkens liv og vækst. Og så er vi som grøn kirke samtidig med til at vise nogle konkrete eksempler på respekt for Guds skaberværk.

Overvej de 48 punkter i menighedsrådet eller kirken, og beslut, hvilke I kan og vil påtage jer. Det er en god ide at tage de ansatte med på råd. Arbejdet med at blive grøn kirke kan desuden være en god måde at engagere nye mennesker i kirkens aktiviteter – fx personer der har en relevant faglig ekspertise og/eller som brænder for denne sag.

Efter arbejdet med de 48 tiltag kan I lade jer registrere som grøn kirke på hjemmesiden www.gronkirke.dk

Betingelserne for at kalde sig grøn kirke er: 1) At man kan tilslutte sig 25 af de i alt 48 tiltag, og 2) at man tilslutter sig mindst to tiltag inden for hver af de seks nedenstående kategorier.

Fortæl om jeres erfaringer

Arbejdet med Grøn Kirke er i stadig udvikling, og jeres erfaringer og kommentarer vil være et meget værdifuldt bidrag til denne proces. Del jeres erfaringer og kommentarer med baggrundsgruppen og med andre kirker ved at sende en mail til gronkirke@gronkirke.dk
Kommentarer til de 48 punkter.

Listen revideres og forbedres løbende. Kommentarer og forslag kan sendes til gronkirke@gronkirke.dk

Gudstjenesteliv (punkt 1-5):

Man kan, som det er tilfældet i mange europæiske kirker, fejre gudstjeneste for skaberværket i perioden mellem 1. september og 4. oktober. Fejringen af en gudstjeneste for skaberværket kan visse steder erstatte høstgudstjenesten. Inspiration til sådanne gudstjenester kan findes på <http://www.gronkirke.dk/index.php?id=214>

Ad 3:

Miljøproblemerne i verdens fattige lande er ofte forårsaget af vores adfærd i den rige del af verden. Derfor er verdens miljøproblemer ofte udtryk for uretfærdig adfærd og uretfærdige relationer; både i forhold til Gud og i forhold til andre mennesker og medskabninger. For uddybning af forholdet mellem miljø og retfærdighed, se www.gronkirke.dk/index.php?id=257

Information, undervisning og diakoni (punkt 6-11)

Ad 6: Handlingsplan med målsætninger

Det kan stærkt anbefales at lave en handlingsplan der tager udgangspunkt i de miljøtiltag, I bliver enige om. Lad planen indeholde målbare målsætninger for hvad I vil gøre og hvornår det skal være gjort. Et eksempel kunne være at en kirke over en nærmere defineret periode (måske 4 år) skal overgå til f.eks. 75% økologiske indkøb - for derefter at sætte en ny målsætning på f.eks. 90%. Dette kan være med til at fastholde fokus på at være Grøn Kirke

Angiv hvem der skal føre tilsyn med, at tiltagene bliver overholdt. I kan også tilføje egne kommentarer til de enkelte punkter.

Ad 7:

Ideer til undervisning vil løbende blive lagt ud på www.gronkirke.dk/index.php?id=246 . Send gerne jeres egne bud til gronkirke@gronkirke.dk

Ad 9:

Kontakt evt. Danske Kirkers Råds klimaarbejdsgruppe (gronkirke@gronkirke.dk) for forslag til foredragsholdere.

Ad 10:

Læs mere på www.noedhjaelp.dk/sogneindsamling

Kirkens indkøb (punkt 12 – 21)

Køb ind gennem Statens og Kommunernes Indkøbsservice (SKI)
Folkekirkens indkøbere i menigheder, provstier og stifter i kan købe billigt ind igennem Statens og Kommunernes Indkøbsservice SKI. SKI har et stort udvalg af miljømærkede varer i sortimentet fx. svane/blomst-mærket papir og Max Havelaar mærket kaffe.

SKI er i gang med at udarbejde miljø- og klimapakker som kan vejlede i grønne indkøb via SKI. Følg med på www.ski.dk og kontakt evt. SKIs miljøkonsulent Rikke Dreyer på 33 42 70 43 eller rd@ski.dk

Læs mere om SKI og miljø her:

www.ski.dk/indkoeb/milj%C3%B8-energi-klima/Sider/default.aspx

Energieffektive produkter

Elsparefonden har lavet en indkøbsvejledning hvor man kan se præcis hvilke energikrav et produkt skal opfylde for at man kan kalde det energieffektivt:

www.elsparefonden.dk/publikationer/vejledninger/indkoepsvejledning-08

Ad 14

Fair trade produkter kan fx være kaffe, te, vin, juice, kakao, honning, sukker og ris. Læs mere om fairtrade på www.fairtrade.dk . Køb evt. kirkekaffen gennem www.kirkekaffe.dk

Ad 15

Transport af madvarer rundt i verden er forbundet med et stort energiforbrug og dermed udledning af CO2. Denne påvirkning af miljøet kan begrænses hvis man køber lokalt producerede madvarer.

Ad 16

Læs mere om miljømærkerne Blomsten og Svanen her: www.ecolabel.dk Læs om flere miljømærker her: www.miljoeogsundhed.dk/default.aspx?node=3845 Find miljømærkede produkter her: www.ecolabel.dk/produkter

Ad 17

Læs om EU's økologimærke og det danske Ø-mærke her:

www.foedevarestyrelsen.dk/Maerkning/Okologi

Læs om flere økologimærker her: www.miljoeogsundhed.dk/default.aspx?node=3845

Ad 18

Se punkt 16 om Blomsten og Svanen. Man kan desuden minimere brugen af kemikalier ved rengøring, f.eks. ved brug af mikrofiberklude.

Ad 19

Et muligt skridt kunne være, at menighedsrådene i et provsti samlet tog kontakt til områdets blomsterforretninger med henblik på samarbejde for at undgå plastik, skumplast, ståltråd og lignende i buketter og kranse til kirkegårdene.

Obs: Ifølge §18 i Bekendtgørelse om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde af 22/10 2007 må kemiske midler til bekæmpelse af ukrudt ikke anvendes på folkekirkens kirkegårde (se www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=105292).

Ad 20:

Der er generelt flere tungmetaller i genopladelige batterier. Men de genopladelige batterier holder længere, og når de ikke længere kan bruges, kan de afleveres på genbrugsstationen som derefter sørger for forsvarlig håndtering.

Ad 21:

Se en liste over forhandlere på www.miljoeogsundhed.dk/default.aspx?node=5030

Kirkens anvendelse af energi (punkt 22 – 33)**Ad 22:**

Der findes lokale konsulenter der kan hjælpe med denne opgave. Kontakt evt. din lokale energitjeneste – se en oversigt på www.energitjenesten.dk

Glem ikke brændeovnen i præstegården. Er det en miljøvenlig model, og fyres der korrekt? Skorstensfejeren kan kontaktes med henblik på at teste brændeovnen for udsendelse af partikler.

Særligt til folkekirken: Ifølge Bekendtgørelse 228 om energimærkning af bygninger skal offentlige bygninger energimærkes senest 1. juli 2009. Bekendtgørelsen kan læses her:

www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=115922

Miljø- og Energicenter Høje Taastrup har lavet en gennemgang af Høje Taastrup kirke som kan ses på www.gronkirke.dk/index.php?id=208 i slutningen af maj 2008.

Ad 23:

Læs mere om energimærkning af husholdningsmaskiner mv på Energistyrelsens hjemmeside: www.ens.dk/sw13012.asp og hos Elsparefonden: www.elsparefonden.dk

Ad 24:

Man kan vælge at modtage strøm fra forsyningsselskaber som eller Natur-Energi (www.natur-energi.dk) eller Modstrøm (www.modstroem.dk)

Nødstrøm fra Natur-Energi

I februar 2009 har Natur-Energi i samarbejde med Folkekirkens Nødhjælp lanceret produktet Nødstrøm. Her dækkes hele elforbruget med vedvarende energi. Det sikrer at der investeres i udbygningen af nye vedvarende energikilder såsom vindmøller og biogasanlæg. Inkluderet i prisen på elregningen for Nødstrøm er en donation på 8%. Donationen går til Folkekirkens Nødhjælps arbejde med at ruste verdens fattigste til at modstå klimaforandringerne.

Læs mere om Nødstrøm på www.natur-energi.dk/nodstrom

Modstrøm

Modstrøm leverer "almindelig strøm". Samtidig opkøber og annullerer de CO2-kvoter svarende til forbruget hos de af kunderne der vælger de mest klimavenlige produkter. www.modstroem.dk

Ad 25:

Læs mere om sparepærer (A-pærer) på Elsparefondens side www.a-paere.dk Bemærk at der nu også findes energivenlige alternativer til de strømslugende halogenpærer, fx sparehalogener eller LED-pærer (diode-pærer).

Husk at udtjente A-pærer ikke hører til i skraldespanden. De kan afleveres i de kommunale indsamlingsordninger, som for eksempel på genbrugsstationen.

Ad 26:

Indfør fx natsenkning af temperaturen. Læs om fordelene ved dette på www.1tonmindre.dk/tekstside.asp?m=3&artikelID=71

Ad 27:

Lav en generel politik om at slukke lyset i lokaler der forlades. Sørg evt. for at lyset automatisk slukkes om natten. Opsæt fx bevægelsesmeldere (PIR-følere) i rum hvor lyset kun skal være tændt i kortere tid ad gangen, fx toiletter.

Ad 28:

Der findes lokale konsulenter der kan hjælpe med denne opgave. Kontakt fx den lokale energitjeneste – se en oversigt på www.energitjenesten.dk

Ad 30:

Opsæt fx elspareskinner på PC'er, TV-apparater mv. Læs mere på www.elsparefonden.dk

Ad 33:

Træplantning er en handling af stor symbolsk værdi. Skov er godt for biodiversiteten og giver en meget god sikring af grundvandet. Skove er endvidere gode som rekreative arealer. Hvis der ikke er tale om større plantager, er virkningen i forhold til CO2-kompensation begrænset, men positiv.

Kirkens transport (punkt 34-38)

Forbrug af brændstof i forbindelse med transport med personbiler, lastbiler og fly udgør et stort bidrag til de globale udledninger af CO₂ i atmosfæren. Alle kan bidrage til at mindske dette ved at vælge transportformer der ikke belaster klima og miljø.

Andre ideer (punkt 48)

Find gerne selv på flere måder at gøre kirken grønnere. Fortæl andre om jeres ideer ved at sende en mail til gronkirke@gronkirke.dk